

CLASICII și SĂNĂTATEA LITERATURII

Prin studiul, **Slavici sau iubirea ca mod de viață; relația umană ca loc al prozelor lui Ioan Slavici**, Institutul European, 2011, Steliana Brădescu ne propune o nouă lectură a operei șirianului. Titlul, subtitlu și sub-subtitlu indică grila tematistă și socio-psihiologică sub care este pusă lumea imaginată de autorul *Morii cu noroc*. Rămîne de văzut în ce măsură studiul confirmă elogiile din “prefața” semnată de Mircea Angelescu și cele ale lui Cornel Ungureanu de pe coperta a patra. Pornim la lectură întrebători și din cauză că în ultimii ani (să zicem ultimii cinci) lumea filologică (nu numai ea) a fost “înzestrată”, pe bandă rulantă, de o serie de cărți-studii ieșite din teze de doctorat. Din păcate, doar cîteva (să le enumeri sunt suficiente degetele de la o mîină, fie ea dreapta sau stînga) onorează cu adevărat titlul academic. Multe din aceste lucrări nu demonstrează o teză nouă și personală, ci doar etalează o erudiție (cunoaștere?!). Cînd nu ai ceva nou și personal de spus te acoperi de o bibliografie, în parte adnotată, cît mai bogată și diversificată. Nu în puține cazuri subsolul paginii este mai bogat și mai dens (chiar la propriu) decît pagina autorului. Or, grămada de informație (cunoștiințe?!) nu devine de la sine contribuție.

Cartea Steliane Brădescu se deschide cu capitolul, *Prospețimea ... unui învechit*, o mică antologie a exegezei slaviciene adnotată, în care autoarea își caută locul. Prin raportarea acestui capitol la conținutul studiului putem repera contribuția autoarei.

“Cuprinsul” indică structurarea *academico-științifică* a studiului (mi se pare chiar prea ...). Cartea are IV (sic!) părți, 7 capitole și 30 de subcapitole, la care se adaugă bibliografia și rezumatele în limba engleză și franceză. O fi la origine o teză de doctorat, dar pentru o lucrare de istorie și critică literară care, crede, se adresează unui cerc mai larg de iubitori de literatură această structurare devine de la un punct încolo fastidioasă. Fragmentarea aceasta “științifico-academică” e drept că pune în evidență aplicarea analitică și acribia autoarei și structurarea riguroasă a gândirii critice, dar nu astea sunt scopul lucrării și apoi calitățile criticului sunt evidente nemaivînd nevoie de un astfel de suport. Această prețiozitate exagerată e o sabie cu două tăișuri. Mie mi-a provocat la lectură o anumită iritație. M-aș bucura să greșesc în cele afirmate și să fiu corectat, ... dar cu argumente solide.

Demersul analitic asupra capodoperelor lui Slavici (cu popasuri scurte și asupra altor proze) nu reușește întru totul să *schimbe* imaginea prozatorului statornic de exegeza postcălinesciană mult superioară și novatoare decît cea anterioară (Magdalena Popescu, Vasile Popovici, Radu Țeposu, George Mumteanu), dar este de apreciat strădania de nuanțare și completare a interpretărilor anterioare sau încercarea de distanțarea de ele. În tot acest demers pentru a-și susține ideile noua exegetă a lui Slavici apelează la o bibliografie sociologică, antropologică, psihologică laică și religioasă. Sub acest aspect cred, părerea mea, că în multe cazuri textul lui Slavici era suficient argumentat, ficțiunea literară a scriitorului fiind, prin intuiția ei profundă, superioară și de preferat filosofărilor de multe ori sterile și sofisticate inutil. Așa că sprijinirea argumentației, mai ales cînd se abuzează, pe acest tip de bibliografie sărăcește de substanță și de frumusețe textul autorului *Marei* (aspectul are valoare de generalizare).

În analizele sale autoarea apelează la psihologie și psihanaliză în mod justificat. În legătură cu acest aspect îmi permit să reiau o idee expusă în altă parte, idee care nu era greu de descoperit și formulat și de Steliana Brădescu: Slavici *descoperă* absolut pe cont propriu că psihismul uman este etajat în *Sinele*, *Eul*, *Supraeul*. Scriitorul nostru intuiește și relațiile complexe dintre aceste instanțe ale psihismului uman. Tot din instinct creator descoperă manifestarea în concret a acestor legături la nivelul psihismului comun, cotidian al omului și consecințele lor la nivelul caracterului și moralei.

Furată de supoziție, Steliana Brădescu cade în exagerări în analiza nuvelei *Pădureanca* cînd arondează nuvela, bogată în intuiții psihanalitice, patologiei medicalo-naturaliste, făcînd din personaje (din Iorgovan în primul rînd) simpli bolnavi la corp sau / și cap. Mai sunt și alte pagini

în care se aud astfel de ecouri. I se aplică lui Slavici (mai târziu și lui Rebreanu) grila naturalismului. Nu neg existența în opera lor a unor elemente care vin din naturalism (fenomenul e general postnaturalismului), dar se uită că aceste elemente naturaliste capătă altă cauzalitate, altă înfățișare, altă funcționalitate și semnificație. La amândoi scriitorii transilvăneni este vorba despre pură psihologie și psihanaliză. Prin intuiția lor, caracteristică doar marilor creatori, cei doi prozatori realizează (în spațiul românesc) prin ficțiunea lor literară ceea ce elaborează teoretic-speculativ Freud și Yung fără ca aceștia să fi “colaborat” cu opera celor doi români! De nu mă înșel, Freud este mai tânăr decât Slavici cu opt ani. Și-a început activitatea practică de medic și apoi cea teoretică pe când Slavici își publica *Novele din popor*. Probabil că destinul, când orb, când iluminat, să le fi încrucișat pașii pe bulevardele Vienei anilor 1870-1875.

Alte pagini care se citesc cu interes și cu folos sunt cele despre “ Slavici cel tragic”. Tragicul este o problemă spinoasă mereu *căzută* (din cauza cui?!) în “*vulgata*” prin punerea semnului egalității între tragic, concept operațional filosofic și estetic și nenorocire – indiferent de origine și grad – ca stare afectivă sau prin reducerea lui la formula formal-psihologică a dramaticului. Dincolo de micile ezitări în folosirea unei bibliografii de marcă, autoarea studiului nu se lasă intimidată de problemă, ci cu răbdare și pătrundere caută dimensiunea tragică a prozei slaviciene. Aserțiunea (nu nouă) criticului că Slavici are vocația tragicului stă în picioare. Dept concluzie afirmă că instinctul teatral și vocația tragicului sunt “sursele cele mai bogate ale literaturii sale, factorii săi cei mai înnoitori, forțele care vor pune în funcțiune toate resursele imaginative ale scriitorului.

Lucruri noi și interesante (pentru unii) oferă paginile despre antroponimia și toponimia din universul slavician. Criticul se străduiește, cu reușite, să nu rămână la stadiul documentar-descriptiv, ci caută relația subterană dintre realitate și ficțiunea literară.

Monografia Steliane Brădescu se înscrie ca reper în “bibliografia obligatorie” despre Ioan Slavici.

Întoarcerea periodică la clasici nu dăunează sănătății literaturii.